

Аналіз факторів, які впливають на рівень підготовки Збройних Сил України до оборони держави

Analysis of Factors Influencing the Level of Preparation of the Armed Forces of Ukraine for the Defense of the State

Вадим Клименко

кандидат військових наук, доцент, докторант науково-організаційного відділу, e-mail: vadymklymenko@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9144-2362>

Vadym Klymenko

Candidate of Military Sciences, Associate Professor, Postdoc of the Scientific and Organisational Branch, e-mail: vadymklymenko@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9144-2362>

Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, м. Київ, Україна

Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Received: February 19, 2026 | Revised: February 27, 2026 | Accepted: February 28, 2026

DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2026.16.1.13>

Мета роботи. Теоретичне обґрунтування та структуризація системи факторів, що визначають рівень підготовки Збройних Сил України до оборони держави, а також формування науково обґрунтованих підходів до розвитку їх спроможностей.

Метод дослідження. Загальнонаукові методи аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, систематизації й класифікації у поєднанні із структурно-функціональним підходом. Відбір факторів проводився на основі декомпозиції системи підготовки Збройних Сил як складної відкритої системи та аналізу її взаємодії з безпековим середовищем. До переліку включались фактори, які впливають на формування спроможностей, визначають ресурсні обмеження або можливості розвитку, а також зумовлюють трансформацію пріоритетів підготовки.

Практична цінність дослідження. Систематизація факторів, що впливають на рівень підготовки ЗС, виявлення характеру взаємозв'язків між ними та з'ясування їх впливу на трансформацію пріоритетів розвитку спроможностей військових формувань. Отримані результати створюють методологічне підґрунтя для подальшої формалізації цих взаємозалежностей і формування системи показників підтримки управлінських рішень у сфері оборонного планування. Практична значущість результатів дослідження полягає у можливості їх використання для уточнення підходів до оцінювання рівня підготовки ЗС України з урахуванням впливу інших складових сектору безпеки і оборони.

Майбутні дослідження. Вдосконалення процедур оцінювання та контролю для актуалізації планів підготовки в процесі оборонного планування.

Тип статті. Теоретичний, практичний.

Purpose. Theoretical substantiation and structuring of the system of factors that determine the level of preparation of the Armed Forces of Ukraine for the defense of the state, as well as the formation of scientifically based approaches to the development of their capabilities.

Method. Includes general scientific methods of analysis and synthesis, comparative analysis, systematization and classification in combination with a structural-functional approach. The selection of factors was carried out on the basis of the decomposition of the Armed Forces training system as a complex open system and the analysis of its interaction with the security environment. The list included factors that influence the formation of capabilities, determine resource limitations or development opportunities, and also determine the transformation of training priorities.

Practical implications. The main results of the article are the systematization of factors affecting the level of training of the Armed Forces, the identification of the nature of the relationships between them and the clarification of their impact on the transformation of priorities for the development of military formations' capabilities. The results obtained create a methodological basis for further formalization of these interdependencies and the formation of a system of indicators to support management decisions in the field of defense planning. The practical significance of the research results lies in the possibility of their use for refining approaches to assessing the level of training of the Armed Forces of Ukraine, taking into account the influence of other components of the security and defense sector.

Future research. It is advisable to focus on improving evaluation and control procedures to update training plans in the defense planning process.

Paper type. Theoretical, practical.

Ключові слова: підготовка Збройних Сил до оборони держави, внутрішні, зовнішні та міжсистемні фактори, складові сектору безпеки та оборони, оцінювання та контроль заходів підготовки.

Key words: Preparation of the Armed Forces for the Defense of the State, Internal, External and Inter-System Factors, Components of the Security and Defense Sector, Evaluation and Control of Training Activities.

Вступ

Сучасний характер гібридних загроз, що поєднують воєнні й невоєнні способи впливу, вимагає розглядати підготовку Збройних Сил України (далі – ЗС України) до оборони держави як систему міжвідомчої взаємодії, ефективність якої визначається рівнем підготовленості всіх складових сектору безпеки і оборони. Попри те, що окремі її складові перебувають поза

межами внутрішнього функціонування Збройних Сил (далі – ЗС), вони істотно впливають на їх спроможності виконувати покладені на них завдання. Ігнорування показників підготовленості органів державної влади, інших військових формувань та правоохоронних органів (далі – ІВФ та ПрО), території та населення під час оцінювання рівня підготовки ЗС формує обмежене уявлення про їх спроможності, спричиняє диспропорційне навантаження на ЗС та прискорює виснаження їх ресурсного і кадрового потенціалу. Недостатній рівень підготовки території держави або низький рівень мотивації населення змушують під час ведення бойових дій компенсувати системні недоліки за рахунок ресурсів ЗС, це ускладнює процес досягнення переваги над противником, оскільки вони змушені витратити додаткові ресурси на формування умов, які мали б бути створені завчасно в межах загальнодержавної підготовки.

Засади забезпечення оборони України підкреслюють необхідність змін концептуальних підходів щодо забезпечення оборони держави залежно від умов безпекового середовища. Так, за умов відсутності у нормативно-правових актах юридично визначених механізмів урахування внеску всіх складових безпеки і оборони у сукупний потенціал військової організації держави, захист національних інтересів України від зовнішніх загроз покладался виключно на військові формування, тобто, на воєнну силу. До того ж органи державної влади, правоохоронні органи виконували покладені суто на них завдання поза рамками оборони [1].

Метою статті є теоретичне обґрунтування та структуризація системи факторів, що визначають рівень підготовки Збройних Сил України до оборони держави, а також формування науково обґрунтованих підходів до розвитку їх спроможностей.

Огляд літератури

У дослідженнях, присвячених побудові комплексної національної оборони України, наголошується про важливість підходів, які спонукають інтегрувати наявні цивільні спроможності, ресурси і технології в нові бойові конфігурації [2]. Динамічні зміни у характері сучасних війн засвідчують, що суспільство повинно бути підготовлене до захисту держави від усіх форм нападу, як військового, так і невійськового характеру. Характерною рисою моделі комплексної оборони є скоординована участь державних установ, приватного сектору, громадських організацій та окремих громадян у підготовці до оборони та її проведенні.

Концепція асиметричного стримування обґрунтовує необхідність оцінювання підготовки ЗС у взаємозв'язку з готовністю інших складових сектору безпеки і оборони, оскільки ефективність асиметричних дій визначається їх синергією [3-5].

Широке коло наукових напрямів, які формують теоретичну основу підготовки ЗС до оборони держави охоплюють дослідження проблем підвищення обороноздатності держави. Зокрема, зосереджується увага на оцінюванні підготовки ЗС України через призму розвитку системи військової організації держави, що дозволяє розглядати їх підготовку як інтегрований показник функціонування сектору безпеки і оборони [6-9].

Багато досліджень присвячено аналізу військово-економічних факторів і плануванню ресурсів, зокрема впливу фінансування на боєздатність військ (сил), стану оборонно-промислового комплексу та ефективності управління ресурсами. У контексті всеохопної оборони є актуальними інформаційно-технологічні аспекти, передусім питання кіберстійкості та управління інформаційними ризиками, а також демографічні обмеження як чинник комплектування й відтворення кадрового потенціалу ЗС. Окремий напрям досліджень стосується формування спроможностей і визначення параметрів підготовки як складових трансформації військової політики держави у стратегічні орієнтири розвитку ЗС України [10–15].

Аналіз свідчить, що наукові дослідження охоплюють окремі групи факторів – військово-функціональні, ресурсно-економічні, інформаційно-технологічні, демографічні та політико-стратегічні, які впливають на рівень підготовки ЗС до оборони держави. Водночас комплексні дослідження, спрямовані на формування системи взаємопов'язаних факторів, які

розкривають принципи інтегрованого управління підготовкою ЗС у взаємодії з іншими складовими сектору безпеки і оборони, залишаються недостатньо розкритими. Саме комплексний аналіз зазначених факторів створює методологічне підґрунтя для визначення заданого рівня підготовки ЗС до оборони держави в конкретних історичних і воєнно-політичних умовах.

Методологія дослідження

Методологія дослідження базується на системному підході до аналізу підготовки Збройних Сил України до оборони держави як складної відкритої системи, функціонування якої визначається взаємодією внутрішніх, зовнішніх і міжсистемних факторів безпекового середовища. Такий підхід дозволяє розглядати процес підготовки Збройних Сил у взаємозв'язку з іншими складовими сектору безпеки і оборони та оцінювати вплив різних груп факторів на формування спроможностей військ (сил).

Методичну основу дослідження становить поєднання загальнонаукових методів, зокрема аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, систематизації й класифікації. Застосування цих методів дозволило дослідити структуру системи підготовки Збройних Сил, визначити основні групи факторів впливу та впорядкувати їх за характером впливу на формування спроможностей.

Важливе значення у дослідженні має структурно-функціональний підхід, який дає можливість розглядати систему підготовки як сукупність взаємопов'язаних елементів, що функціонують у межах єдиного управлінського контуру. Використання цього підходу забезпечує можливість визначити механізм трансформації впливів безпекового середовища через інструменти оборонного планування, ресурсного забезпечення та управління підготовкою військ (сил).

Відбір факторів здійснювався на основі декомпозиції системи підготовки Збройних Сил України та аналізу її взаємодії з безпековим середовищем. До переліку включено фактори, що впливають на формування спроможностей, визначають ресурсні обмеження або можливості розвитку, а також зумовлюють трансформацію пріоритетів підготовки.

Застосування зазначених методів дозволило систематизувати фактори впливу на підготовку Збройних Сил України до оборони держави, визначити характер їх взаємозв'язків та сформулювати основу для подальшого вдосконалення підходів до оцінювання і контролю рівня підготовки військ (сил).

Результати

Підготовка ЗС до оборони держави формується під впливом широкого спектра факторів. Передусім це проявляється у змінах способів ведення бойових дій, технологічному розвитку систем озброєння, військової техніки та засобів управління, що зумовлюють перегляд вимог до спроможностей і темпів їх розвитку. За таких умов середньо- та довгострокове планування виступає основним механізмом адаптації системи підготовки до змін безпекового середовища, визначає стратегічні орієнтири та рамкові параметри розвитку спроможностей. Водночас саме варіативність і швидкість змін посилюють складність її функціонування, ускладнюють об'єктивне оцінювання досягнутого рівня готовності. Це обумовлює необхідність систематизації факторів, що впливають на рівень підготовки Збройних Сил до оборони держави, для їх урахування в процесах оцінювання та контролю з метою підвищення обґрунтованості й узгодженості управлінських рішень.

Внутрішні фактори формують потенціал системи підготовки та визначають її здатність трансформувати стратегічні цілі оборони держави у потрібні спроможності. Вони охоплюють нормативно-регуляторні, ресурсно-технічні, кадрові, програмні, планувальні та управлінські

складові, які у сукупності утворюють цілісну внутрішню архітектуру заходів, що впливають на підготовку ЗС до оборони (табл. 1).

Таблиця 1: Характеристика впливу внутрішніх факторів на підготовку ЗС до оборони

Блок	Назва фактору	Сутність впливу на формування спроможностей	Індикатор досягнення цільового стану	Вплив на трансформацію пріоритетів розвитку
Нормативно-цільові	Вимоги керівництва ЗС щодо розвитку ЗС України	Визначають стратегічні орієнтири, цільові показники спроможностей та пріоритети забезпечення	Наявність затверджених стратегічних документів	Зумовлюють перегляд структури спроможностей та акценти у перерозподілі ресурсів
	Рівень системності та узгодженості оборонного планування	Забезпечує взаємозв'язок між цілями розвитку, ресурсами та результатами	Наявність узгоджених планових документів	Сприяє переходу до комплексних та інтегрованих пріоритетів розвитку
Ресурсно-базові	Стан розвитку та оснащеності ЗС ОВТ	Формує матеріально-технічну основу спроможностей та рівень технологічної готовності	Частка сучасних зразків ОВТ, рівень технічної готовності	Зміщує пріоритети у бік модернізації або нарощування складових спроможностей
	Чисельність ЗС та рівень підготовки особового складу	Визначає кадровий потенціал, здатність до розгортання та стійкість виконання завдань	Рівень укомплектованості, результати перевірок підготовки	Зумовлює зміщення пріоритетів у бік забезпечення чисельності та рівня професійної підготовки
Результативно-коригувальні	Результати виконання державних програм розвитку	Відображають ефективність реалізації стратегічних рішень та досягнення результатів	Рівень досягнення спроможностей	Обумовлюють коригування середньо- та довгострокових орієнтирів розвитку
	Якість функціонування системи управління підготовкою	Визначає ефективність організації підготовки, моніторинг досягнення стандартів та коригування діяльності	Результати інспекцій, оцінювання готовності військ (сил)	Забезпечує адаптивне коригування пріоритетів залежно від рівня досягнутої готовності

Джерело: Складено автором.

Нормативну основу підготовки становлять вимоги керівництва ЗС щодо їх розвитку. Вони задають цільову модель підготовки, визначають її пріоритети, структуру, стандарти та очікувані результати. Накази, директиви та програмні документи конкретизують напрями

розвитку спроможностей, визначають структуру військових формувань, систему управління, регламентують міжвидову взаємодію, здійснюють вплив на кадрове забезпечення, визначають організацію підготовки та принципи ресурсного розподілу. Зміни до керівних документів зумовлені як трансформацією воєнно-політичної обстановки та технологічного середовища, так і результатами функціонування самої системи підготовки. Виявлені під час оцінювання та контролю відхилення між визначеними вимогами та фактичним рівнем підготовленості виступають підставою для уточнення цілей, параметрів і пріоритетів розвитку.

Ефективність реалізації програм розвитку ЗС безпосередньо залежить від рівня системності та узгодженості оборонного планування, яке поєднує стратегічні наміри з ресурсними можливостями та часовими параметрами їх досягнення. Планування встановлює етапність реалізації завдань і взаємозв'язок між коротко-, середньо- та довгостроковими заходами, формує цільові орієнтири та показники досягнення необхідного рівня готовності. Рівень системності та узгодженості оборонного планування формується через узгодження і координацію зусиль і забезпечує внутрішню взаємодію та ефективність підготовки [16].

Якщо вимоги керівництва формують модель розвитку, то стан матеріально-технічної бази визначає межі її практичної реалізації. Рівень оснащення озброєнням і військовою технікою, ступінь їх модернізації та інтеграції в систему управління військами (силами) створюють технологічну основу підготовки. Він визначає зміст підготовки, характер відпрацювання тактичних прийомів і сумісність підрозділів, і є не лише характеристикою, а системоутворюючим чинником формування спроможностей. Невідповідність між вимогами до розвитку та технологічними можливостями їх реалізації призводить до розриву між запланованими і фактичними показниками готовності військ (сил) [17].

Водночас відомо, що матеріальна складова не набуває бойової якості без підготовленого особового складу. Чисельність і рівень професійної підготовки формують кадровий потенціал ЗС. Хоча на його формування впливають і зовнішні умови, серед яких демографічні та соціально-економічні фактори, якість підготовки визначається насамперед внутрішніми механізмами добору, навчання, тренування та професійного розвитку. Саме людський фактор забезпечує ефективне використання техніки, реалізацію управлінських рішень і досягнення поставлених цілей [18].

Результативність кадрового та матеріально-технічного потенціалу оцінюється за рівнем виконання заходів, передбачених державними програмами розвитку ЗС. Вони виступають інструментом реалізації стратегічних рішень у середньо- та довгостроковій перспективі. Аналіз результатів їх виконання дозволяє оцінити ступінь досягнення визначених показників, а саме: які заходи виконані, а які потребують додаткових ресурсів і часу, адаптувати плани підготовки, визначити нові ефективні напрямки, а також заходи модернізації. Результати виконання програм використовуються як об'єктивна база для оцінювання та контролю рівня підготовки ЗС, слугують основою для прийняття рішень щодо їх коригування [19].

Завершальною ланкою внутрішнього середовища виступає якість функціонування системи управління підготовкою, яка забезпечує узгодження планів, ресурсів і результатів на основі оцінювання досягнутого рівня підготовки та контролю виконання заходів. Управління підготовкою забезпечує практичну реалізацію визначених заходів, координацію виконавців та контроль досягнутих результатів. Якість системи управління підготовкою ЗС до оборони держави охоплює ефективність органів військового управління, наявність уніфікованих процедур, механізмів моніторингу та зворотного зв'язку. Саме управління перетворює заплановані параметри у фактичний рівень готовності військ (сил), забезпечуючи своєчасне коригування дій у разі відхилень від визначених показників [20].

Зовнішнє воєнно-політичне середовище доцільно розглядати як багаторівневу систему умов, у межах яких формуються стратегічні орієнтири, ресурсні обмеження та вимоги до підготовки ЗС України до оборони держави (табл. 2).

Воєнно-політична обстановка охоплює сукупність політичних, воєнних, військово-технічних, економічних, інформаційних і коаліційних умов, у межах яких формується ймовірність конфлікту та характер можливого застосування ЗС України. Вона формує пріоритети розвитку спроможностей, акцентуючи увагу на відповідних родах військ, доменах або функціональних компонентах. Динаміка загроз, у свою чергу, відображає зміну інтенсивності та способів протиборства, появу нових технологічних і просторових вимірів війни. Зміна характеру та інтенсивності загроз обумовлює перегляд програм підготовки, уточнення цільових показників і адаптацію критеріїв оцінювання готовності.

Таблиця 2: Характеристика впливу зовнішніх факторів на підготовку ЗС до оборони

Блок	Назва фактору	Сутність впливу на формування спроможностей	Індикатор досягнення цільового стану	Вплив на трансформацію пріоритетів розвитку
Фактори прямого впливу	Воєнно-політична обстановка та динаміка воєнних загроз національній безпеці	Визначає характер можливих конфліктів, пріоритети підготовки військ (сил)	Оцінка рівня воєнних загроз, результати стратегічного аналізу	Зумовлює зміщення акцентів у розвитку окремих компонентів спроможностей
	Цілі розвитку ЗС України	Визначають цільові орієнтири розвитку спроможностей і ресурсні пріоритети	Наявність стратегічних документів та відповідних їм програм розвитку	Формують довгострокові пріоритети та визначають напрями структурних змін
	Нормативно-правові та законодавчі акти, що регламентують розвиток і підготовку	Формують правові рамки функціонування, структуру, повноваження та порядок застосування ЗС	Актуальність і узгодженість нормативно-правової бази	Обумовлюють інституційні зміни та коригування процедур розвитку спроможностей
Фактори непрямого впливу	Географічне положення і демографія	Впливають на характер воєнних загроз, мобілізаційний потенціал та логістику	Демографічні показники, оцінка мобілізаційного ресурсу	Визначають структуру сил за напрямами територіальної оборони та чисельності
	Фінансові можливості держави, що визначають підготовку ЗС України	Обмежують або розширюють ресурсну базу розвитку та підготовки військ (сил)	Частка оборонних видатків у ВВП, рівень фінансування програм розвитку	Спричиняють перерозподіл ресурсних пріоритетів і темпів модернізації
	Міжнародні зобов'язання та стандарти НАТО	Формують вимоги до сумісності, структури спроможностей та підготовки персоналу	Рівень досягнення взаємосумісності, імплементація стандартів	Орієнтують інтеграцію та адаптацію спроможностей до міжнародних вимог

Джерело: Складено автором.

У відповідь на трансформацію безпекового середовища держава формує цілі розвитку ЗС, які конкретизують напрями адаптації системи підготовки. Вони окреслюють образ ЗС у середньо- та довгостроковій перспективі, задають цільовий рівень готовності, часові горизонти досягнення результатів та параметри оцінювання спроможностей, а також акцентують увагу на критично важливих напрямках підготовки, що мають пріоритетний

характер з огляду на актуальні загрози. Отже, стратегічний рівень трансформує виклики оперативного середовища у конкретні орієнтири розвитку [15, 21].

Реалізація стратегічних орієнтирів набуває практичного змісту через нормативно-правове регулювання, яке інституціоналізує визначені пріоритети та закріплює механізми їх досягнення. Сукупність законодавчих і доктринальних актів формує правові засади оборони держави, розподіл повноважень між суб'єктами сектору безпеки і оборони, організаційну структуру та принципи взаємодії. У результаті стратегічні цілі набувають нормативної визначеності, а система підготовки – чітко регламентованої моделі функціонування [22].

Відомо, що ефективність досягнення стратегічних орієнтирів залежить від ресурсного потенціалу держави. Фінансові можливості виступають об'єктивним зовнішнім обмежувачем або, навпаки, стимулом розвитку системи підготовки. Вони впливають на рівень оснащення, кадрове забезпечення, масштаби заходів підготовки і впровадження нових технологій, встановлюючи реалістичні межі досягнення визначеного рівня готовності [23].

Географічне положення та демографічні характеристики формують просторово-людський базис оборони держави. Особливості території зумовлюють характер можливих бойових дій, потребу у розвитку спеціалізованих навичок, тоді як демографічні параметри впливають на систему комплектування, підготовку резерву та мобілізаційний потенціал. У сукупності ці чинники конкретизують сценарії оборони та коригують вимоги до мобільності, автономності й взаємодії з цивільним середовищем. Їх вплив проявляється у формуванні сценаріїв оборони, змісту і специфіки підготовки, вимог до мобілізаційних можливостей [24].

Додатковий вимір вимог до підготовки створюють міжнародні зобов'язання України та інтеграція до євроатлантичного безпекового простору. Стандарти НАТО формують критерії сумісності, якості підготовки та оцінювання спроможностей, забезпечуючи порівнянність показників готовності й інтеграцію у спільні оборонні механізми. Таким чином, міжнародний компонент розширює національну систему вимог, поєднуючи внутрішні потреби оборони з колективними принципами безпеки [25].

Водночас аналіз лише внутрішніх і зовнішніх факторів не дає повного уявлення про умови функціонування системи підготовки ЗС, оскільки її результативність значною мірою визначається характером взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Досвід відбиття широкомасштабного вторгнення засвідчує вплив на підготовку ЗС до оборони держави міжсистемних факторів, які становлять сукупність організаційних, технологічних, ресурсних та соціальних впливів, що виникають у процесі взаємодії системи підготовки ЗС з органами державної влади, ІВФ та ПрО, оборонно-промисловим комплексом та суспільством і визначають ступінь узгодженості їх функціонування (рис. 1).

Міжсистемні фактори частково перетинаються з внутрішніми та зовнішніми, однак виділяються в окрему групу, оскільки характеризують якість взаємодії між системою підготовки ЗС та іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони, рівень їх функціональної узгодженості та інтеграції. Вони впливають на досягнутий рівень готовності ЗС України, оскільки процес підготовки реалізується в межах єдиної системи національної безпеки і оборони та не може розглядатися ізольовано від інших її складових.

Зовнішні фактори формуються безпековим середовищем і визначають стратегічні та ресурсні умови функціонування системи підготовки, внутрішні фактори характеризують її організаційний, кадровий, матеріально-технічний і управлінський стан, а міжсистемні фактори відображають взаємодію із суміжними підсистемами сектору безпеки і оборони, органами державної влади, оборонно-промисловим комплексом та суспільством, що обумовлює неможливість ізольованого розгляду процесу підготовки (таблиця 3).

Рисунок 1: Структурно-функціональна схема взаємодії зовнішніх, внутрішніх і міжсистемних факторів впливу на підготовку ЗС до оборони держави
Джерело: Складено автором.

Інтеграція цивільних технологій у військову сферу на прикладі нарощування виробництва БПЛА, включення до програм підготовки масового застосування дронів, підготовка операторів, зміна тактики підрозділів свідчать про безпосередній вплив оборонно-промислового комплексу на трансформацію змісту і пріоритетів розвитку спроможностей. Рівень узгодженості заходів підготовки інфраструктури, організації територіальної оборони та функціонування логістики визначає ефективність координації між центральними та регіональними органами виконавчої влади у взаємодії з органами військового управління. Такий підхід дозволяє розглядати підготовку ЗС до оборони держави як відкриту динамічну систему із замкненим контуром управління, в якому важливу роль відіграє підсистема оцінювання та контролю, через яку проходять усі вхідні та вихідні зміни процесу підготовки, забезпечує моніторинг, зворотний зв'язок і коригування розвитку спроможностей.

Таблиця 3: Характеристика впливу міжсистемних факторів на підготовку ЗС до оборони

Блок	Назва фактору	Сутність впливу на формування спроможностей	Індикатор досягнення цільового стану	Вплив на трансформацію пріоритетів розвитку
Організаційно-координаційні	Рівень міжвідомчої координації органів державного та військового управління	Визначає узгодженість рішень щодо розгортання сил, ресурсного забезпечення та функціонування територіальної оборони	Наявність спільних планів, ступінь синхронізації заходів, розподіл функцій	Зумовлює перехід до інтегрованого планування та концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках
	Узгодженість дій з ІВФ та ПрО	Забезпечує комплексне застосування сил	Результати спільних навчань, рівень	Сприяє формуванню спільних спромож-

Блок	Назва фактору	Сутність впливу на формування спроможностей	Індикатор досягнення цільового стану	Вплив на трансформацію пріоритетів розвитку
		сектору безпеки і оборони	взаємосумісності управління	ностей та оптимізації структури сил
Інфраструктурно-просторові	Стан військової та транспортної інфраструктури	Визначає можливості оперативного розгортання, логістичного забезпечення та маневру сил	Рівень готовності об'єктів інфраструктури, час розгортання військ	Обумовлює зміщення пріоритетів у бік розвитку мобільності та логістичної стійкості
	Рівень підготовки території держави до оборони	Формує вимоги до структури сил, інженерного обладнання та системи територіальної оборони	Наявність підготовлених рубежів, оцінка інженерного облаштування	Визначає розвиток регіонально орієнтованих спроможностей
Технологічно-промислові	Рівень спроможностей оборонно-промислового комплексу	Впливає на темпи модернізації ОВТ, впровадження нових технологій та адаптацію програм підготовки	Обсяги виробництва, частка сучасних зразків, темпи оновлення ОВТ	Спричиняє трансформацію технологічного переоснащення та зміни тактики
Соціально-мобілізаційні	Рівень готовності суспільства та інституційна підтримка оборони	Визначає мобілізаційний потенціал, стійкість до інформаційних впливів та підтримку оборонної політики	Показники мобілізаційної готовності, соціологічні оцінки підтримки оборони	Зумовлює акценти на підготовці резерву та розвитку територіальної оборони
Інформаційно-комунікаційні	Рівень інформаційної взаємодії між суб'єктами сектору безпеки і оборони	Забезпечує своєчасність обміну даними, узгодженість рішень та ефективність управління	Час доведення інформації, інтегрованість інформаційних систем	Орієнтує розвиток цифрових спроможностей та мережево-центричного управління

Джерело: Скрадено автором.

Сукупність зазначених факторів формує інтегровані умови, в межах яких реалізується підготовка ЗС України та визначається її фактичний рівень готовності до оборони держави. Це зумовлює необхідність розглядати підготовку до оборони держави як цілісну систему, у якій результат визначається не тільки обсягом ресурсів, а й рівнем інтеграції та узгодженості їх застосування з іншими складовими підготовки, а також здатністю системи управління концентрувати зусилля на вирішальних напрямках. За таких умов пріоритет набуває забезпечення синхронізації спроможностей, що трансформує їх сукупність у цілісний потенціал і створює синергетичний ефект досягнення стратегічної мети оборони.

Обговорення

Результати дослідження свідчать, що рівень підготовки Збройних Сил України до оборони держави формується під впливом взаємопов'язаних внутрішніх, зовнішніх та міжсистемних факторів. Їх систематизація дозволила визначити умови формування спроможностей військ (сил) та встановити взаємозалежність між організаційно-управлінськими механізмами розвитку Збройних Сил і параметрами безпекового середовища.

Внутрішні фактори, зокрема вимоги керівництва щодо розвитку Збройних Сил, узгодженість оборонного планування, рівень оснащення озброєнням і військовою технікою та кадровий потенціал, формують базову основу системи підготовки. Водночас їх ефективність

залежить від умов зовнішнього середовища, зокрема воєнно-політичної обстановки, фінансових можливостей держави та міжнародних зобов'язань України.

Важливу роль відіграють міжсистемні фактори, які відображають взаємодію Збройних Сил з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Рівень узгодженості дій органів державної влади, військової інфраструктури, оборонно-промислового комплексу та суспільства безпосередньо впливає на результативність підготовки військ (сил).

Отже, підготовку Збройних Сил України до оборони держави доцільно розглядати як цілісну систему, результативність якої визначається рівнем інтеграції різних факторів та ефективністю механізмів оцінювання і контролю у процесі управління підготовкою.

Висновки

Порівняльний аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на підготовку ЗС України до оборони держави засвідчив наявність системної взаємозалежності між безпековим середовищем, державною політикою у сфері оборони та внутрішніми організаційно-управлінськими механізмами розвитку спроможностей. Зовнішні фактори формують рамкові умови та стратегічні орієнтири розвитку, тоді як внутрішні визначають здатність системи адаптуватися до їх змін через інструменти оборонного планування, ресурсного забезпечення та управління підготовкою військ (сил). Зміни пріоритетів розвитку спроможностей мають багаторівневий характер, оскільки потребують поступового узгодження управлінських рішень щодо формування, ресурсного забезпечення та реалізації спроможностей на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях. За таких умов ключовим елементом, що забезпечує цю трансформацію на практиці, виступає підсистема оцінювання і контролю. Саме вона перетворює вплив середовища на управлінські рішення через механізм зворотного зв'язку та визначає межі адаптивності всієї системи.

Рівень підготовки ЗС не може оцінюватися ізольовано без урахування стану інших складових сектору безпеки і оборони, державних органів, військової інфраструктури тощо. Тому система оцінювання має передбачати використання вагових коефіцієнтів, які відображають внесок окремих підсистем у формування інтегрального рівня підготовки. Такий підхід забезпечує гнучкість управління, оскільки дозволяє змінювати пріоритети розвитку, здійснювати перерозподіл ресурсів, а також цілеспрямовано змінювати структуру та інтенсивність розвитку окремих функціональних компонентів потенціалу ЗС відповідно до характеру загроз і наявних ресурсних обмежень.

Сукупність розглянутих факторів формує вимоги до методичного апарату оцінювання та контролю рівня підготовки. Цей апарат має враховувати багатофакторність середовища, ресурсні обмеження та необхідність адаптивного коригування параметрів підготовки, що визначає результативність реалізації планів розвитку ЗС. Отримані результати підтверджують можливість подальшої формалізації виявлених залежностей шляхом введення системи індикаторів і параметрів чутливості, що створює підґрунтя для розроблення моделей підтримки управлінських рішень у сфері оборонного планування з урахуванням міжнародних підходів, зокрема стандартів НАТО.

Рекомендації

Подальший розвиток підсистеми оцінювання та контролю рівня підготовки ЗС України до оборони держави потребує розроблення структурно-функціональної моделі, орієнтованої на забезпечення гнучкого управління системою підготовки. Аналіз факторів, які впливають на рівень підготовки ЗС України, засвідчує необхідність формування системного, ієрархічного та багатокритеріального методичного апарату, здатного враховувати невизначеність і забезпечувати адаптивність управлінських рішень. З огляду на це доцільним є застосування в інтересах вирішення наукового завдання оцінювання та контролю рівня підготовки Збройних

Сил до оборони держави методів динамічного програмування, в основі яких є реалізація адаптивних моделей, інтегральних індексів, сценарного прогнозування тощо.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Коваль М. В., Павліковський А. К., Лобко М. М., Корецький А. А. (2023). Розвиток концептуальних засад забезпечення оборони України: від воєнної організації держави до всеохоплюючої оборони. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України № 3(79). С. 8-14. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2023-3-79/8-14>.
2. Машталір В. В., Іващенко А. М., Уварова Т. В. (2025). Від всеохоплюючої до комплексної оборони: пошук моделі для України. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України. №3(86). С. 6-16. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2025-3-86/6-16>.
3. Горбулін В. Как победить Россию в войне будущего / В. Горбулин. – К. : Брайт Букс, 2020. – 256 с.
4. Богданович В. Ю., Сиротенко А. М., Дублян О. В. (2020). Концепція асиметричної протидії ворожій державі для нейтралізації її впливу на визначальні сфери національної безпеки України. Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України, 2020, №3(40). С. 13-24. <https://doi.org/10.30748/nitps.2020.40.02>.
5. Мосов С. П., Станкевич С. А. (2023). Місце і роль асиметрії у війні. Наука і оборона. №1. С. 28-36. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2023-21-1-28-36>.
6. Телелим В., Пунда Ю., Косевцов В. (2015) Погляди на організацію процесу управління підготовкою до держави до оборони. Стратегічна панорама. Вип. №1. С. 21-27.
7. Фролов В. С., Семененко В. М. (2019). Формування перспективної моделі організації оборони. Наука і оборона №3. С. 3-9. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2019-8-3-3-9>.
8. Лобко М. М., Фучко А. Й., Копистира В. М. (2021). Інституційна модель системи оборони України. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України. № 1(71). С. 82-86. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2021-1-71/82-86>.
9. Денежкін, М., Баргилевич, А., Митченко, С., Ремез, А., Зарицький, О., & Петренко, С. (2025). Потенціал Збройних Сил України як основа забезпечення безпеки держави у діяльності Головнокомандувача Збройних Сил України. *Social Development and Security*, 15(6), 165-174. <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.6.16>
10. Семененко, О., Воронченко, І., Онофрійчук, П., Харитонов, К., Сафронов, І., & Скиба, М. (2021). Аналіз та оцінка воєнно-економічних умов розвитку збройних сил країн світу та України як основного фактору забезпечення необхідного рівня воєнно-економічної безпеки (2012-2021 рр.). *Social Development and Security*, 11(6), 41-63. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.6.4>.
11. Передрій О., Сніцаренко П., Саричев Ю., Зубков В. (2024). Концептуальний підхід до удосконалення інформаційного забезпечення перспективних Збройних Сил України. *Military Science*. Vol. 2 No. 1. С. 70-86. <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.1.06>.
12. Сніцаренко П. М. (2024). Кібероборона України як складова оборони держави. Наука і оборона. Вип.№4. С. 40-48. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2024-27-4-40-48>.

13. Соломицький О., Лапицький С., Гусев Ю., Ярмольчик М. (2025). Форсайт набуття Україною технологічної переваги та нових спроможностей для забезпечення воєнної безпеки держави. *Military Science*. Vol. 3 №1. С. 216-222. <https://doi.org/10.62524/msj.2025.3.1.09>.
14. Ткач М. Я., Пунда Ю. В., Деревянко В. І. (2024). Розбудова сильної нації: роль національної стійкості, мобілізації та територіальної оборони. *Наука і оборона*. Вип. №1. С. 47-55. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2024-24-1-47-55>.
15. Тютюнник В. П. (2021). Всеохоплююча оборона України: на часі створення системи керівництва нею з втіленням підходів НАТО [Електронний ресурс] / В. П. Тютюнник. –10 с. – Режим доступу : <https://ork.com.ua/> всеохоплююча-оборона-України-на часі (дата звернення 12.02.2026).
16. Коваль В. М., Машталір В. В., Загорка О. М. (2025). Обґрунтування параметрів перспективної моделі збройних сил та інших складових сил оборони під час стратегічного (оборонного) планування. *Наука і оборона* №4. С. 43-53. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2025-31-4-43-53>.
17. Кулагін К., Нос І., Солонець О., Квіткін К. (2024). Впровадження новітніх та проривних технологій як ключ до технологічної переваги у сучасній війні. *Military Science*. Vol. 2 №1. С. 177-208. <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.1.15>.
18. Годзь С., Василенко С., Швець Т., Біляков І. (2024). Методичні аспекти обґрунтування перспективної системи підготовки Збройних Сил України в умовах воєнного стану. *Military Science*. Vol. 2 №4. С. 229-240. <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.4.19>.
19. Павловський І. В. (2018). Стратегічний оборонний бюлетень України – правова основа реформування Збройних Сил і вдосконалення військово-технічної політики України (перебіг виконання, завдання на майбутнє, труднощі). *Наука і оборона* №2. С. 11-21. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2018-3-2-11-21>.
20. Павліковський А. К., Свешніков С. В., Бочарніков В. П. (2024). Місце і роль стратегічного аналізу в управлінських процедурах стратегічного менеджменту. *Наука і оборона* №3. С. 29-36. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2024-26-3-29-36>.
21. Нор П. І, Борохвостов І. В., Соломицький О. І. (2023). Основні тенденції розвитку форм і способів ведення збройної боротьби. *Наука і оборона* №1. С. 20-27. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2023-21-1-20-27>.
22. Гнаевич В. В., Ігнат'єв А. М. (2025). Нормативно-правова база забезпечення воєнної безпеки України в умовах повномасштабної російської агресії проти України. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України*. № 1(84). С. 87-97. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2025-1-84/87-97>.
23. Семененко, О., Онофрійчук, П., Толок, П., Ремез, А., & Ремез, В. (2024). Сценарії розвитку воєнного конфлікту російської федерації та України: воєнно-економічний аспект. *Міжнародний науковий журнал «Military Science»*, 2(2), 13-32. <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.2.02>.
24. Власюк О. С. *Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики* : Вибр. наук. праці / О. С. Власюк. – К. : НІСД, 2016. – 528 с.
25. Затайнак О. І., Павленко В. І., Крикун П. М. (2023). Основні положення нової Стратегічної концепції НАТО – 2022, наслідки для України. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України*. № 1(77). С. 20-24. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2023-1-77/20-24>.

References

1. Koval M. V., Pavlikovsky A. K., Lobko M. M., Koretsky A. A. (2023). Development of conceptual principles of ensuring the defense of Ukraine: from the military organization of the state to comprehensive defense. Collection of scientific works of the Center for Military and Strategic Research of the National Defense University of Ukraine No. 3(79). P. 8-14. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2023-3-79/8-14>.
2. Mashtalir V. V., Ivashchenko A. M., Uvarova T. V. (2025). From comprehensive to complex defense: searching for a model for Ukraine. Collection of scientific papers of the Center for Military and Strategic Research of the National Defense University of Ukraine. No. 3(86). P. 6-16. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2025-3-86/6-16>.
3. Horbulin V. How to defeat Russia in the future war / V. Horbulin. Kyiv: Bright Books, 2020. 256 p.
4. Bogdanovych V. Yu., Syrotenko A. M., Dublyan O. V. (2020). The concept of asymmetric counteraction to the enemy state to neutralize its influence on the key areas of national security of Ukraine. Science and Technology of the Air Force of the Armed Forces of Ukraine, 2020, No. 3(40). Pp. 13-24. <https://doi.org/10.30748/nitps.2020.40.02>.
5. Mosov S. P., Stankevich S. A. (2023). The place and role of asymmetry in war. Science and Defense. No. 1. P. 28-36. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2023-21-1-28-36>.
6. Telelym V., Punda Yu., Kosevtsov V. (2015) Views on the organization of the process of managing the state's preparation for defense. Strategic Panorama. Issue No. 1. pp. 21-27.
7. Frolov V. S., Semenenko V. M. (2019). Formation of a promising model of defense organization. Science and Defense No. 3. P. 3-9. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2019-8-3-3-9>.
8. Lobko M. M., Fuchko A. Y., Kopystyra V. M. (2021). Institutional model of the defense system of Ukraine. Collection of scientific works of the Center for Military-Strategic Research of the National Defense University of Ukraine. No. 1(71). P. 82-86. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2021-1-71/82-86>.
9. Dieniezhkin, M., Barhylevych, A., Mytchenko, S., Remez, A., Zarytskyi, O., & Petrenko, S. (2025). The Potential of the Armed Forces of Ukraine as the Foundation for Ensuring State Security in the Activities of the Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine. *Social Development and Security*, 15(6), 165-174. <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.6.16>.
10. Semenenko, O., Voronchenko, I., Onofriichuk, P., Kharytonov, K., Safronov, I., & Skyba, M. (2021). Analysis and assessment of the military-economic conditions for the development of the armed forces of the countries of the world and Ukraine as a main factor in providing the necessary level of military-economic security (2012-2021). *Social Development and Security*, 11(6), 41-63. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.6.4>.
11. Peredriy O., Snitsarenko P., Sarychev Yu., Zubkov V. (2024). Conceptual approach to improving information support for promising Armed Forces of Ukraine. *Military Science*. Vol. 2 No. 1. Pp. 70-86. <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.1.06>.
12. Snitsarenko P. M. (2024). Cyber defense of Ukraine as a component of state defense. *Science and Defense*. Issue No. 4. P. 40-48. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2024-27-4-40-48>.
13. Solomytskyi O., Lapytskyi S., Gusev Yu., Yarmolchuk M. (2025). Foresight of Ukraine's acquisition of technological advantage and new capabilities to ensure the military security of the state. *Military Science*. Vol. 3 No. 1. P. 216-222. <https://doi.org/10.62524/msj.2025.3.1.09>.
14. Tkach M. Ya., Punda Yu. V., Derevyanko V. I. (2024). Building a strong nation: the role of national resilience, mobilization and territorial defense. *Science and Defense*. Issue №1. Pp. 47-55. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2024-24-1-47-55>.
15. Tyutyunnyk V. P. (2021). Comprehensive Defense of Ukraine: Time to Create a Management System for It with the Implementation of NATO Approaches [Electronic resource] / V. P.

- Tyutyunnyk. –10 p. – Access mode: <https://opk.com.ua/vseohoplyuyucha-oborona-Ukrainy-nachasi> (access date 12.02.2026).
16. Kulagin K., Nos I., Solonets O., Kvitkin K. (2024). Introduction of new and breakthrough technologies as a key to technological advantage in modern warfare. *Military Science*. Vol. 2 No. 1. P. 177-208. <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.1.15>.
  17. Godz S., Vasylenko S., Shvets T., Bilyakov I. (2024). Methodological aspects of substantiating a promising training system for the Armed Forces of Ukraine under martial law. *Military Science*. Vol. 2 No.4. Pp. 229-240. <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.4.19>.
  18. Pavlovsky I. V. (2018). Strategic Defense Bulletin of Ukraine – the legal basis for reforming the Armed Forces and improving the military-technical policy of Ukraine (progress of implementation, future tasks, difficulties). *Science and Defense* No. 2. Pp. 11-21. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2018-3-2-11-21>.
  19. Koval V. M., Mashtalir V. V., Zagorka O. M. (2025). Justification of the parameters of the prospective model of the armed forces and other components of the defense forces during strategic (defense) planning. *Science and Defense* No. 4. P. 43-53. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2025-31-4-43-53>.
  20. Pavlikovsky A. K., Sveshnikov S. V., Bocharnikov V. P. (2024). The place and role of strategic analysis in the management procedures of strategic management. *Science and Defense* No. 3. pp. 29-36. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2024-26-3-29-36>.
  21. Nor P. I., Borokhvostov I. V., Solomytsky O. I. (2023). Main trends in the development of forms and methods of conducting armed struggle. *Science and Defense* No. 1. Pp. 20-27. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2023-21-1-20-27>.
  22. Gnasevich V. V., Ignatiev A. M. (2025). Regulatory and legal framework for ensuring the military security of Ukraine in the conditions of full-scale Russian aggression against Ukraine. *Collection of scientific works of the Center for Military and Strategic Studies of the National Defense University of Ukraine*. No. 1(84). P. 87-97. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2025-1-84/87-97>.
  23. Semenenko, O., Onofriychuk, P., Tolok, P., Remez, A., & Remez, V. (2024). Military Conflict Development Scenarios of the russian federation and Ukraine: military-economic aspect. *International Scientific Journal «Military Science»*, 2(2), 13-32. <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.2.02>
  24. Vlasyuk O. S. *National Security of Ukraine: Evolution of Domestic Policy Problems: Selected Scientific Works / O. S. Vlasyuk*. – Kyiv: NISD, 2016. – 528 p.
  25. Zatynayko O. I., Pavlenko V. I., Krykun P. M. (2023). Main provisions of the new NATO Strategic Concept – 2022, implications for Ukraine. *Collection of scientific papers of the Center for Military and Strategic Studies of the National Defense University of Ukraine*. No. 1(77). P. 20-24. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2023-1-77/20-24>.

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.